

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae
Rok 20, Nr 3/2016, tom I
Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Globalizacja i regionalizacja
we współczesnym świecie**

Bohdan Jeliński¹

**KIERUNKI EWOLUCJI PRZESŁANEK
MIĘDZYNARODOWEJ POLITYKI HANDLOWEJ**

Streszczenie: Współczesną gospodarkę światową cechuje naruszona równowaga, niestabilność i narastająca niepewność. Dotyczy to także międzynarodowej wymiany handlowej będącej dotychczas głównym stymulatorem rozwoju. Utrzymujący się kryzys gospodarki globalnej pogłębia brak koncepcji przyszłego zrównoważonego rozwoju gospodarczego. Tworzy to pilną potrzebę wypracowania nowego paradygmatu rozwoju handlu światowego, a szczególnie założeń przyszłej polityki w tym zakresie. W realizacji tego celu, inspiracji należy upatrywać w konstruktywnej analizie doświadczeń z ewolucji dotychczasowych uwarunkowań, aby na tej podstawie zarysować tendencje rozwoju światowego eksportu do 2030 r. i koncepcję polityki, której wiodącym kierunkiem powinno być wspieranie zrównoważonego i wzajemnie korzystnego rozwoju gospodarki i handlu światowego.

Słowa kluczowe: globalizacja, modele rozwoju gospodarczego, przyszłość handlu światowego, polityka handlowa, paradygmat rozwoju zrównoważonego.

Klasyfikacja JEL: F13, F14, F62, F68.

Wprowadzenie

Postępujący proces globalizacji powoduje dynamiczne zmiany, szczególnie w zakresie międzynarodowej wymiany handlowej, zwiększając niepewność i ryzyko. Pojawia się wiele nieznanych dotychczas czynników i zależności ekonomicznych, a gwałtowność przebiegu procesów gospodarczych silnie zakłóca niezrównoważony charakter rozwoju. Sytuację pogłębia utrzymujący się kryzys gospodarki globalnej. Stąd dotychczasowa wizja rozwoju gospodarki globalnej

¹ Profesor doktor habilitowany Bohdan Jeliński, profesor zwyczajny, Instytut Handlu Zagranicznego, Uniwersytet Gdański.

i handlu światowego oparta na założeniu utrzymania dotychczasowej rzeczywistości międzynarodowej utraciła swój walor poznawczo-inspiracyjny, a nowych koncepcji rozwoju brak. Próba zarysowania założeń takiej koncepcji jest celem niniejszego artykułu. Istotną pomocą w jego realizacji jest przyjęcie hipotezy, że inspiracją mogą tu być wyniki estymacji modelu tendencji rozwojowej handlu światowego, gdyż w przeszłości tkwią przesłanki przyszłego rozwoju. Politykę w zakresie kierunków przyszłego rozwoju handlu międzynarodowego należy oprzeć na wynikach tej estymacji, a samą politykę rozumieć należy się jako mniej lub bardziej uzgodnione w skali międzynarodowej cele, instrumenty oraz środki, które powinny być formułowane na miarę wyzwań przyszłości i w świadomości ograniczeń ich realizacji.

1. Inspiracje przeszłości

W każdym załamaniu procesu rozwoju są dostrzegalne elementy nowego ładu. Istota problemu polega na tym, aby je umiejętnie kształtować oraz wyjść z kryzysu z długofalową koncepcją poprawy sytuacji. Obecnemu kryzysowi towarzyszy gospodarcza, społeczna i polityczna nerwowość stymulowana kolejnymi fazami kryzysu, przy utrzymującym się braku koncepcji wyjścia i trwałej poprawy. Neoliberalne, ignorujące doświadczenie historyczne, przekonanie o niezawodności i efektywności wolnego rynku, a także marginalizowanie roli państwa i sprowadzenie go do roli nocnego stróża jest zwolna negatywnie weryfikowane pod wpływem konsekwencji kryzysowych doświadczeń ostatnich lat [Kukliński i Mączyńska 2012, s. 5-11]. Jednakże wobec niezwykle złożonych problemów przyszłości, potrzeba rozważań nad koncepcją przyszłego rozwoju jest coraz pilniejsza. Nie sprawdził się konserwatywny z natury neoliberalizm, a także protekcjonizm. Przeszłość i teraźniejszość dostarcza nielicznych inspiracji teoretycznych: koncepcji społecznej gospodarki rynkowej, modelu nordyckiego oraz chińskiego modelu transformacji.

Koncepcja społecznej gospodarki rynkowej opiera się na założeniu, że możliwa jest synteza wolności i odpowiedzialności działania podmiotów gospodarczych na rynku oraz sprawiedliwości społecznej przy zapewnieniu efektywności gospodarowania. Koncepcja ta została pozytywnie zweryfikowana w praktyce Niemiec Zachodnich w latach 1948-1966, a realizowana była z inspiracji i pod bezpośrednim nadzorem Erharda [2011, s. 310-328]. Jej podstawą jest bezkonfliktowe współdziałanie materialnego i społecznego celu gospodarowania osiąganego poprzez synergiczne oddziaływanie dwóch głównych czynników: rynkowego ładu konkurencyjnego i pełnego zatrudnienia. Istotą jest utrzymanie w niej ładu rozumianego jako warunki ramowe obowiązujące podmioty gospodarcze na rynku [Pysz 2008, s. 36-38]. Reguły te powinny być gwarancją zachowania konkurencji, gdyż „konkurencja w gospodarce jest najbardziej efektywną i demokratyczną formą ładu gospodarczego, a państwo tylko wtedy powinno interweniować w działanie mechanizmu rynkowego, gdy jest to niezbędne dla podtrzymania konkurencji lub nadzorowania tych rynków, na których rynek nie zapewnia pełnej konkurencji”

[Erhard 2011, s. 205]. Stąd też koncepcja ta opowiada się za handlem globalnym realizowanym w warunkach wolnej konkurencji. Jej twórcy nie byli zwolennikami integracji regionalnej, gdyż prowadzi ona do fragmentaryzacji handlu światowego i ograniczenia konkurencji. Inspirujące i pozytywnie zweryfikowane w praktyce wartości tej koncepcji budzą jednak kontrowersje [Miszewski 2013, s. 164].

Zarzuty trudno sformułować w stosunku do modelu nordyckiego, stanowiącego zespół wspólnych lub zbliżonych zasad kierowania życiem społeczno-gospodarczym i politycznym w Danii, Szwecji, Norwegii, Finlandii i Islandii. Od połowy lat 90. XX w. w tych krajach wzrost gospodarczy jest znacznie wyższy od przeciętnego w UE, a standard życia przekracza istotnie średni poziom europejski. Kraje te stanowią też oryginalnie zorganizowany ośrodek wielu sprawdzonych i skutecznych rozwiązań w zakresie życia gospodarczego, społecznego i politycznego, zwanych syntetycznie nordycką odmianą państwa opiekuńczego. U podstaw modelu leżą kształtujące się od początków XX w. specyficzne założenia polityczno-gospodarczej koncepcji, które odwołują się do zbliżonych uwarunkowań geograficzno-kulturowo-politycznych, tłumaczących oryginalność modelu [Edvarsen i Hagvet 1994, s. 15-16]. Model nie eksponuje znaczenia wymiany handlowej z zagranicą w rozwoju gospodarczym. Relacje międzynarodowe bazują na predyspozycjach do mediacyjnej roli w konfliktach między państwami i gotowości do finansowania przedsięwzięć służących pokojowemu uregulowaniu konfliktów na świecie. Wykształcenie się tego modelu było procesem ewolucyjnym i kumulatywnym, wypadkową kluczowych decyzji politycznych i gospodarczych, dostosowań i metod wdrażanych konsekwentnie przez kilka dekad [Anioł 2013, s. 25-44]. Procesy globalizacji i europejskiej integracji wywierają selektywny wpływ na ten model, prowadząc do wolno narastającej jego europeizacji.

W połowie lat 70. XX w. gospodarka światowa weszła w fazę industrializacji Azji. Poza tym procesem długo pozostawały Chiny. Podejmowano tam jednak próby ostrożnych eksperymentów polityczno-gospodarczych. Zbyt wolne ich tempo i zakres doprowadziły do dramatu „Pekińskiej Wiosny 1989 r.” [Góralczyk 2013, s. 294-313]. Nie oznaczało to zatrzymania procesu reform, a wręcz jego przyspieszenie. Gospodarka chińska zaczęła odnosić sukcesy w skali międzynarodowej, ale bez zmian pozostały strategiczne punkty odniesienia, którymi są pragmatyzm, racjonalność, ostrożność do reform i gradacja celów, które zwie się popularnie „Konsensusem Pekińskim” będącym podstawą chińskiego modelu rozwoju gospodarczego. Stał się on popularny w skali światowej, gdyż przyniósł bezprecedensowe i niespodziewane sukcesy międzynarodowe i głębokie pozytywne zmiany wewnętrzne (Tabela 1).

W 2010 r. Chiny wyprzedziły Japonię i stały się drugą po USA gospodarką świata, utrzymując nieprzerwanie tę pozycję. Pozostaje sprawą otwartą czy Chiny staną się pierwszą gospodarką świata w 2030 r., czy najpóźniej w 2050 r. [EIU 2016, s. 3]. Stąd też nowy model rozwoju chińskiej gospodarki bazował będzie na pragmatyzmie działania, konstruktywnych ocenach i racjonalizmie nowych propozycji [Fulin 2010, s. 79-148]. Uwzględniał on też będzie analizowane w Chinach rozwiązania modelu nordyckiego. Budowa społeczeństwa innowacyjnego wymaga

w Chinach także bardzo wyważonych zmian politycznych idących w kierunku wyzwolenia kreatywności społeczeństwa. Bez Chin i współpracy z nimi nie da się już należycie ułożyć nowego ładu na globie i konstruktywnie rozwiązać wielu kwestii rozwoju świata [Brzeziński 2013, s. 29].

Tabela 1. Główni światowi eksporterzy (miejsce/udział procentowy)

Kraj	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Chiny	2 / 9,0	2 / 8,9	1 / 9,6	4 / 4,6	1 / 10,4	1 / 11,2	1 / 11,7	1 / 11,2
USA	3 / 8,6	3 / 8,1	3 / 8,5	1 / 14,1	2 / 8,1	2 / 8,4	2 / 8,4	2 / 8,4
Niemcy	1 / 9,8	1 / 9,1	2 / 9,0	2 / 9,0	3 / 8,1	3 / 7,7	3 / 7,7	3 / 7,7
Japonia	4 / 5,2	4 / 4,9	4 / 4,7	5 / 3,8	4 / 4,5	4 / 4,4	4 / 3,8	4 / 4,4
Holandia	5 / 4,0*	5 / 3,9	5 / 4,0	-	5 / 3,6	5 / 3,6	5 / 3,6	5 / 3,6
W. Brytania	-	-	-	3 / 6,2	-	-	-	-

* Także Francja 5 / 4,0

Źródło: Opracowanie na podstawie WTO [2008-2015].

Rozważając koncepcję przyszłego rozwoju gospodarki światowej i nierozdzielnie z nim związanego handlu międzynarodowego, należy uwzględnić główne uwarunkowania, założenia teoretyczne i doświadczenia płynące z praktycznej realizacji powyższych trzech pozytywnie zweryfikowanych modeli rozwoju gospodarczego.

2. Wyzwania gospodarki globalnej

Globalizacja to wielość gospodarczych, politycznych i społeczno-kulturowych, wzajemnych i wielostronnych powiązań i oddziaływań, które nie tworzą ani jednorodnego świata, ani jednorodnej społeczności światowej [Golka 2012, s. 126]. Nie jest więc ona ani powszechna, ani w swoich przejawach korzystna dla wszystkich [Bauman, 2000, s. 75]. Postęp globalizacji ma charakter falowy i nie wnikając w jej historyczne początki, współcześnie obejmuje trzy fale [Ziewiec 2012, s. 119-183]. W obecnym kryzysie trzeciej fali można dostrzec wyzwania strukturalne przyszłego rozwoju, które należy zdiagnozować i rozwiązać oraz twórczo rozwinąć w stymulujący mechanizm długookresowego i zrównoważonego rozwoju [Galbraith 1991, s. 15]. Powinno to stanowić podstawę wypracowania reguł nowego ładu światowego i mechanizmów skutecznego wprowadzania ich w życie, mając na względzie pięć głównych zagrożeń.

Ograniczoność podaży artykułów rolno-spożywczych i wody pitnej decyduje o podstawach egzystencji rosnącej liczby ludności świata, a ograniczoność zasobów surowców i paliw limituje możliwości rozwoju produkcji przemysłowej i podaży artykułów konsumpcyjnych. Rodzi to narastającą rywalizację o ich posiadanie lub gwarantowany do nich dostęp, tak poprzez uzależnienie ekonomiczne, jak i polityczne. Brak rozwiązania tych problemów rodzi ich rabunkową eksploata-

ację, często powiązaną z degradacją środowiska naturalnego. Dotychczasowe działania w tym zakresie wskazują, że ten typ zagrożeń będzie miał charakter długotrwały.

Dynamika przemian demograficznych na świecie stanowi kolejne zagrożenie. Przewidywany znaczny przyrost ludności świata z 7,2 mld w 2014 r. do 8,3 mld osób w perspektywie 2030 r. spowoduje nadwyżkę globalnej podaży siły roboczej nad popytem. Jednakże przyrost ten nie obejmie Europy, a skoncentruje się w Azji i Afryce. W Europie nastąpi nawet pewien spadek liczby ludności i starzenie się społeczeństwa, a w efekcie trudny do kontroli napływ imigrantów [OECD 2008, s. 65-73].

Postęp techniczny był dotychczas podstawowym stymulatorem rozwoju produkcji i handlu światowego. Jest on także nadzieją na przyszły impuls rozwojowy, głównie w krajach rozwiniętych, gdzie rysuje się niedobór siły roboczej. Nowa rewolucja przemysłowa oparta na inteligentnych systemach produkcyjnych łączących konwencjonalne rozwiązania z zaawansowanymi technologiami cyfrowymi zmienia świat [Ryfkin 2011, s. 18-20]. Stanowi to fundamentalne wyzwanie dla przyszłego rozwoju i nowego kształtu międzynarodowej współpracy gospodarczej. Dlatego kluczowym problemem przyszłości jest nadanie gospodarce charakteru proinnowacyjnego, czego podwaliną może być doktryna społeczeństwa opartego na wiedzy [Bogdał-Brzezińska 2012, s. 162-188].

Spontaniczny rozwój gospodarki globalnej, a szczególnie rolnictwa i produkcji przemysłowej, zrodził narastające zagrożenie degradacji środowiska naturalnego. Zapanowanie nad tym procesem wymaga uzgodnienia globalnej polityki ochrony środowiska naturalnego wspartej na społecznej świadomości [OECD 2012, s. 45-64]. Polityka państwa w tym zakresie w praktyce może bezpośrednio lub pośrednio negatywnie oddziaływać na handel międzynarodowy nabierając cech ekoprotekcyjizmu [Fiedor 2002, s. 413-423].

W realiach kryzysu gospodarki globalnej, w świecie pełnym nieznanymi dotychczas niebezpieczeństw, światłe przywództwo polityczne staje się najbardziej pożądane. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy rosnącej międzynarodowej współzależności procesów produkcyjnych i handlowych towarzyszy słabnąca autonomia gospodarek narodowych. Tworzy to kluczowe wyzwanie polityczne dla odzyskania zdolności do tworzenia jakościowo nowych standardów i reguł postępowania wraz z procedurami ich implementacji, tak w relacjach wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Rewolucja informatyczna powoduje, że dotychczasowe systemy polityczne oparte na tradycyjnym modelu demokracji nie odpowiadają potrzebom przyszłego rozwoju [Beylis i Smith 2008, s. 877-919]. Istnieje więc pilna potrzeba nowej koncepcji porządku politycznego świata, uwzględniającego także gospodarczo-społeczne realia przyszłego rozwoju [Friedman 2009, s. 158-176].

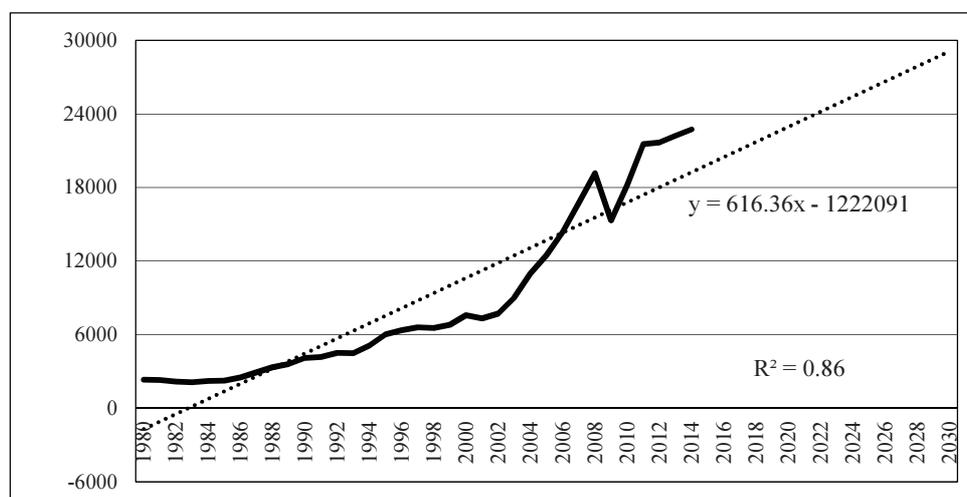
3. Koncepcja ewolucji polityki handlu międzynarodowego

Źródłem postępu na świecie jest bogactwo ludzkich talentów, potrzeb, gustów i zwyczajów, a także zasobów surowcowych i materialnych oraz rozwiązań insty-

tuczonalnych i relacji gospodarczych, tak wewnętrznych, jak i międzynarodowych. Te ostatnie są kwintesencją złożoności życia gospodarczego o globalnym zakresie współzależności. Stąd powinny podlegać określonemu oddziaływaniu międzynarodowej polityki handlowej. Jest ona częścią polityki gospodarczej obejmującej wszystkie dyscypliny, które wykorzystują szeroko rozumianą wiedzę ekonomiczną przy ukierunkowywaniu działań podmiotów gospodarczych [Accocella 2002, s. 20]. Wiedza ta ma wiele aspektów i podlega ewolucji, od etapu klasycznego kapitalizmu ku rysującej się koncepcji przyszłego zrównoważonego rozwoju gospodarki [Korten 2002, s. 51].

Międzynarodowa polityka handlowa to całościowa koncepcja rozwoju handlu światowego, będąca wypadkową polityk poszczególnych krajów, mających zabezpieczyć ich interesy ekonomiczne oraz zapobiegać szkodliwemu oddziaływaniu innych państw czy podmiotów. Odnosi się do całokształtu stosunków wymiennych z zagranicą, obejmując politykę eksportową i importową, a wykorzystuje całą gamę środków natury ekonomicznej, prawnej, społecznej, a nawet politycznej, łącznie z oddziaływaniem na świadomość społeczeństwa [Miklaszewski 2005, s. 31].

Doszukując się związków przyczynowo-skutkowych rozwoju handlu światowego dla potrzeb określenia jego przyszłej wielkości, można posłużyć się modelem tendencji rozwojowej, który pozwala nadać tym związkom syntetyczny wyraz ilościowy [Velgard 2008, s. 6]. Model trendu rozwoju handlu światowego za okres 1980-2014 wraz z prognozą do 2030 r. przedstawia Rys. 1.

Rysunek 1: Tendencja rozwoju światowego eksportu do 2030 r. (mld USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie UNCTAD [2016].

Relatywnie wysoki współczynnik korelacji na poziomie 0,864 dobrze odzwierciedla rzeczywistość rozwoju handlu światowego i pozwala ocenić jego przyszłą wartość mierzoną eksportem na: 23,0 mld USD w 2020 r. i 29,1 mld USD w 2030 r.

Model ten wykazuje, że przyszły rozwój eksportu światowego ma cechy sekularnej stagnacji, co potwierdzają badania Piketty'ego. Dowodzi on, że stulecie 1950-2050 to okres sukcesywnego zwolnienia dynamiki rozwoju produkcji światowej z 3,9% w 1950 r. do 3,2% około 2050 r. [Piketty 2015, s. 436 i 579-611]. Zwolnienie to zdaje się być szczególnie zauważalne wraz z kryzysem gospodarki globalnej rozpoczętym w 2008 r.

Handel międzynarodowy był i pozostanie głównym stymulatorem rozwoju gospodarki globalnej. Historia potwierdza, że od czasów merkantylnizmu kryzysy gospodarcze powstawały na tle konfliktu interesów krajów deficytowych i nadwyżkowych w międzynarodowej wymianie handlowej [Sołdaczuk i Misala 2001, s. 157-181]. Zjawiska kryzysowe będą mogły być opanowane, gdy możliwa będzie strukturalna równowaga w handlu światowym, czyli wzajemnie korzystny charakter handlu między krajami [Ryfkin 2016, s. 9-35].

Konsekwencją globalizacji jest globalna konkurencja w sferze produkcji i handlu międzynarodowego. Powoduje to nieustanny wzrost produktywności, co prowadzi do realnej konwergencji poziomu technicznego produkcji i kosztów wytwarzania, a także zapotrzebowania na pracę manualną. W konsekwencji umacnia to przesłanki do spadku dynamiki wzrostu handlu światowego.

Za powyższymi zjawiskami, kryje się tendencja do wyrównywania się poziomu życia na świecie, głównie poprzez szybki jego wzrost w krajach słabiej rozwiniętych, co spowoduje rosnącą absorpcję produkcji krajowej na potrzeby wewnętrzne. Za tymi ocenami kryje się szeroki zakres wtórnych zmian jakościowych, które nie mogą być procesem żywiołowym, lecz powinny podlegać międzynarodowej koordynacji, zgodnie z logiką postępującej internacjonalizacji gospodarek i jakościowo nową fazą globalizacji traktowanej jako „proces, w trakcie którego krajowe rynki produktów, kapitału i pracy stają się coraz bardziej zintegrowane ponad granicami” [OECD 2007, s. 2]. Koordynacja międzynarodowej współpracy gospodarczej jest w istocie najmniej uciążliwą formą protekcjonalizmu, a więc ochrony interesów kraju lub grup krajów w formie ograniczania dostępu do własnego rynku, jak też wspierania eksportu. W konsekwencji utrwala się przekonanie, że trudno o wspólne zasady i reguły wymiany międzynarodowej, dające równe korzyści dla wszystkich. Rośnie znaczenie pozataryfowych regulacji w formie standardów produktowych, norm społecznych i ekologicznych, przepisów inwestycyjnych i zasad konkurencji. Równocześnie kraje rozwijające się przechodzą z pozycji biernej na pozycję aktywnych uczestników negocjacji międzynarodowych, świadomych swojej rosnącej siły politycznej, ale i braków merytorycznych [European Commission 2015, s. 8-35].

Umocnienie systemu handlu międzynarodowego w sposób bezkonfliktowy musi polegać na wypracowaniu mechanizmów gwarantujących, że ciężar wprowadzania porozumień nie zaszkodzi perspektywom rozwojowym krajów słabiej rozwiniętych. Szukanie trwałego konsensu w tym zakresie, wykraczającego poza dotychczasową gotowość do akceptacji okresowo preferencyjnych odstępstw od międzynarodowych porozumień, może przebiegać dwiema drogami. Pierwszą jest zagwarantowanie z góry określonej pomocy finansowej i technicznej przez kraje

rozwinęte na rzecz krajów mniej korzystających z efektów takich porozumień. Tworzyłyby to poczucie współwłasności wielu porozumień przez wszystkie kraje w nich uczestniczące. Drugą jest wykorzystanie możliwości renegotjowania porozumień wielostronnych, dzięki czemu umożliwi się krajom rozwój w porozumieniach obopólnie korzystnych, a także w tych, w których brakuje szans na ogólny konsens lub gdzie trudno wskazać jednoznacznie duże korzyści z poddania się regułom porozumień wielostronnych [Stiglitz 2007, s. 61-102]. Rozwiązania prawno-organizacyjne w tym zakresie powinny gwarantować dotychczasowe korzyści oraz ich osiągnięcie w przyszłości [OECD 2014, s. 8-45].

Rosnąca złożoność rozwoju gospodarki światowej powoduje, że nie stanie się on bardziej jednoznaczny i przewidywalny, a przeciwnie, jego uwarunkowania będą coraz bardziej skomplikowane. Stąd formułowanie kierunków ewolucji zasad i instrumentów polityki handlowej jest bardzo trudne, a propozycje będą zawsze kontrowersyjne. Poszukiwanie „złotej reguły” w tym zakresie jest ciągle aktualnym wyzwaniem, a opiera się na koncepcji zobowiązań moralnych, które pozwoliłyby ustalić równoważne ekonomiczne obowiązki każdego wobec innych, a szczególnie określić obowiązki wobec przyszłych pokoleń.

Wnioski końcowe

Koncepcja przyszłego rozwoju gospodarki i handlu światowego jest pilnie potrzebna, ale w realiach kryzysu gospodarki globalnej jest przedsięwzięciem trudnym intelektualnie, acz możliwym. Pozytywnie zweryfikowaną inspirację teoretyczną mogą stanowić modele rozwoju: społecznej gospodarki rynkowej, nordycki i chiński. Gdyby na ich tle rozważyć wyzwania, które uwidocznili kryzys gospodarki globalnej, to sformułować można zarys prospektywnej ewolucji polityki handlu międzynarodowego. Wyniki estymacji modelu tendencji rozwojowej handlu światowego uzupełniają ją o istotny aspekt ilościowy, ujawniając równocześnie w perspektywie 2030 roku jego tendencję do sekularnej stagnacji. Współtworzy ją także koncepcja zrównoważonego rozwoju gospodarczego i rewolucja informatyczna oraz założenie strukturalnej i wzajemnie korzystnej równowagi w handlu światowym.

Literatura cytowana

- Accocella, N., 2002. *Zasady polityki gospodarczej*. Warszawa: PWN.
- Anioł, W., 2013. *Szlak norden: modernizacja po skandynawsku*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Bagdał-Brzezińska, M., 2012. Międzynarodowe struktury wiedzy i innowacyjności-mechanizmy zmiany, aktualne trendy, uczestnicy. [w:] E. Haliżak (red.), *Geoekonomia* (s. 162-188). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Bauman, Z., 2000. *Globalizacja i co z tego dla ludzi wynika*. Warszawa: PIW.
- Beylis, J. i Smith, S. (red.), 2008. *Globalizacja polityki światowej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Brzeziński, Z., 2013. *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys gospodarki globalnej*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.

- Edvarsen, T. i Hagvet, B., 1994. *Nordycki model państwa i dobrobytu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- EIU, 2016. *Long-term macroeconomic forecasts. Key trends to 2015*. London: The Economist Intelligence Unit.
- Erhard, L., 2011. *Dobrobyt dla wszystkich*. Warszawa: PTE.
- European Commission, 2015. *Trade for all. Towards a more responsible trade and investment policy*. Brussels: European Commission.
- Fiedor, B. (red), 2002. *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*. Warszawa: C. H. Beck, Warszawa.
- Friedman, G., 2009. *Następne 100 lat: prognoza na XXI wiek*. Warszawa: AMF Plus Group.
- Fulin, C., 2010. *The road to China's prosperity in the next three decades*. Beijing: Wuzhen Zhuangbo Chubashe.
- Galbraith, J. K., 1991. *Ekonomia w perspektywie*. Warszawa: PWE.
- Golka, M., 2012. *Cywilizacja współczesna i globalne problemy*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Góralczyk, B., 2013. Chiny jako aktor globalny. [w:] *Kryzysy systemowe* (s. 294-313). Warszawa: Komitet Prognoz „Polska 2000 plus”.
- Korten, D.C., 2002. *Świat po kapitalizmie, alternatywy dla globalizacji*. Łódź: Wydawnictwo Stowarzyszenie „Obywatel”.
- Kukliński, A. i Maczyńska, E., 2012. Pierwszy Kongres polskiej myśli strategicznej. *Biuletyn PTE*, 2(56), 5-11.
- Miklaszewski, S., 2005. *Zagraniczna polityka handlowa Unii Europejskiej*. Tarnów: Wydawnictwo Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie.
- Miszewski, M., 2013. Dobrobyt dla wszystkich i aktualność myśli Ludwika Erharda. [w:] *Ordoliberalna koncepcja polityki gospodarczej* (s. 163-170). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- OECD. 2007. *Making the most of globalization*. Paris: OECD.
- OECD. 2008. *OECD environmental outlook to 2030*, Paris: OECD.
- OECD. 2012. *OECD environmental outlook. The consequences of inaction*. Paris: OECD.
- OECD. 2014. Long term patterns of trade specialization. *OECD Working Papers*, 1136, 8-45.
- Piketty, T., 2015. *Kapitał XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Pysz, P., 2008. *Spoleczna gospodarka rynkowa: ordoliberalna koncepcja polityki gospodarczej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ryfkin, J., 2011. Tu trzeba nowej energii. *Polityka*, 51, 18-20.
- Ryfkin, J., 2016. *Spoleczeństwo zerowych kosztów krańcowych: internet przedmiotów, ekonomia współdzielenia, zmierzch kapitalizmu*. Warszawa: Wydawnictwo Studio EMKA.
- Sołdaczuk, J. i Misala, J., 2001. *Historia handlu międzynarodowego*. Warszawa: PWE.
- Stiglitz, J., 2007. *Marketing globalization work*. London: Penguin Books.
- Velgard, H., 2008. *Anatomy of a trend*. New York: McGraw-Hill.
- Ziewiec, G., 2012. *Trzy fale globalizacji: rozwój, nadzieje i rozczarowanie*. Warszawa: Instytut Nauk Ekonomicznych PAN.
- WTO, 2008-2015. *World Trade Report*. Genewa: WTO.
- UNCTAD, 2016. [ONLINE] Artykuł dostępny pod adresem: <http://www.unctad.org>. [Odczytano 15 kwietnia 2016].

Abstract

The directions of the evolution of the premises of international trade policy

The global economy is currently characterized by imbalances, instability and a growing uncertainty about the future. This also applies to international trade that has thus far been the main driver of economic development. The ongoing crisis of the global economy is made worse by the lack of a concept for exiting the recession and putting the economy on a sustainable growth footing. For us to do so we need to analyze the conditions for the growth of the economy and global trade up to now, in order to map the tendencies for global exports up to 2030 and the relevant policy. The main direction for policy in this area should be to support sustainable growth and the mutually beneficial development of global trade.

Keywords: globalization, economic development models, world trade future, international trade policy, sustainable development paradigm.

JEL Classification: F13, F14, F62, F68.